

ГРАНАТОВИЙ ПРИСМАК ІМПРЕСІЙ

Грабар Сергій. Кава Меланж: Книжка новел. – К., 2009. – 164 с.

Поета і прозаїка Сергія Грабара за критерієм лінійного часу небезпідставно можна назвати митцем XXI століття. Упродовж десяти років з часу дебюту (книжка поезій “Натхнення”, 1999) побачили світ, а світ побачив десять збірок віршів, новел та перекладів вибраного на кілька іноземних мов.

У черговій збірці прози письменник послідовно продовжує свій вдало знайдений тематичний та жанрово-стилістичний спосіб художнього гіпотезування сенсів буття. Його структурно класичні новели призначені евристично виявляти певну важливу сутність, приховану за зовнішньою видимістю речей і явищ довколишнього світу. У нинішні часи розгулу кітчевого постмодернізму автор відсторонено байдужий до стильової, тематичної чи лексичної кон’юнктури. Висока етика людських взаємин, герої, які наповнили своє життя духовним і моральним змістом, відчуття світу, детермінованого добром, а не абсурдом і фізіологічними стихіями, – послідовно виявляють домінування релігійно-етичних імперативів Грабарєвої теології. Імпресіоністична новела, притча, шкіц, етюд, настроєва замальовка, ескіз гарно підходять для втілення таких задумів.

Письменник як майстер мініатюрних сюжетів, нетипових епізодів, переконливо змодельованих життєвих ситуацій, в яких люди роблять учинки й вибір, відроджує жанр імпресіоністичної новели, нагадує призабуті естетичні вартості імпресіоністичної манери письма. Класичними зразками чистоти жанру є дві сильні новели – “Гранат” і “Кава Меланж”. У першому імпресіоністичному етюді головним елементом художньої композиції – спогад про гранатовий присмак пристрасті. Економними вербальними засобами автор відтворив те миттєве, що швидко, мов ефір, вивітряється-проминає. Як висловити й передати неповторну мить одкровення щастя? У фокусі новелістичного передання – полісемантичний образ того, що можна назвати означенням “гранатовий”. Літературні та біблійні алюзії гейби дешифрують миттєвий гострий спалах відчуття (“поет з X

століття” – чи не Омар Хайям ?; зірваний незаборонений гранатовий фрукт, терпкий гранатовий сік жіночих чарів, невивітраних навіть у старозавітній “Пісні пісень”) – настроєвого відчуття раю.

Подібно імпресіоністи вірили й декларували, що лише в емпіричному моментальному досвіді пізнання дійсного можна знайти сенс і сутність цілості, тобто в цій умовній краплині води (соку граната) побачити інтуїтивну істину фрагменту буття.

У душі імпресіоністичних правил гри вдало знайдена художня міні-деталь (гранатовий присмак), ювелірно наповнена образним ледь еротичним смыслом, тримає на собі й композиційну конструкцію, і неповторний аромат естетичної насолоди від читання цього маленького шедевра.

Імпресіоністичні засади в мистецтві й літературі реалізовувалися саме через враження і настрої, які відбивали хвиливі, моментальні відчуття, осяяння, зв’язані з відповідним пейзажем, кольором, запахом, річчю, подією. Вони творилися, як і в художній практиці С. Грабара, за принципом неповторності відчуття, враження, переживання тощо. Цього автор досягає, експлуатуючи композиційний прийом недомовленості. Найкраще він реалізований у новелах “Ім’я” та “Валет пік”, де недомовленість художньо самодостатня. Окрім того, з арсеналу імпресіоністичного письма часів раннього модернізму використано застосування пауз, неповних, обірваних речень, прийому замовчування, афористичні закінчення. А ще С. Грабар полюбляє користуватися колись поширеними в малярстві й літературі класичного імпресіонізму прийомами ескізного, контурного письма. У концептуальну художню цілість ці арабески об’єднує екзистенційна настанова автора спонукати своїх персонажів виявити, яким сенсом наповнене їхнє індивідуальне життя.

Багатозначна недомовленість у формі обриву сюжетної лінії або несподіваної чи алогічної розв’язки – посутня риса імпресій С. Грабара. Тому його новели мають акцентоване закінчення, адже митці-

імпресіоністи надають неформальній ваги обрамленню своїх творів. У творчій практиці автора, здається, закладена інтенція – діткнутися якогось архетипного гена, сумління, активізувати думку чи уяву читача несподіваним, амбівалентним, парадоксальним сюрпризом-закінченням, яке мовби спонукує самому дописати розв'язку. Цей художній прийом добре відпрацьований і став своєрідним вензелем індивідуального авторового стилю, свіжого і привабливого.

Зорові та фізіологічно-відчуттєві, зокрема смакові, асоціації в етюді “Кава Меланж” наповнюють безпосереднє враження ока (“біла пінка нагадувала поморозь”) химерними видами потойбіччя – художньо змодельованими образами вражень. Як виявити мить, як зафіксувати моментальне – це творче завдання митців-імпресіоністів органічно близьке С. Грабареві. Краса вчинку, погляду, краса виразу, ступінь інтенсивності світла й тіні, світлого й потворного, пріоритет виконання над сюжетом, переживань і настроїв – над подієвим розвитком концептуально спрямовані реалізувати сугестивну, тобто навіювальну, силу мистецького слова. Вчитуючись у ці короткі тексти, починаєш розуміти оманливу простоту цих невеликих форм, тому перепрограмуєшся на подолання опору недовмвлених авторових імпресій та алюзій.

Людина Сергія Грабара часто, однак суто формально, закорінена в конкретний історичний час. Автор знаходить своїх персонажів у біблійних сюжетах, літописних хроніках, художніх творах (Квазімодо) або в подіях часів історичних катаклізмів. Свою філософію існування вони не обмірковують ані проповідують, а демонструють знаковими особистісними вчинками. Мотиви їхньої поведінки, на відміну від героїв екзистенційних

текстів, наповнені тим смислом, який у Біблії називається *плодами духу*. Якоюсь Фаїна Раневська гірко жартувала, що вже досить стара, оскільки ще пам'ятає добрих людей. Персонажі С. Грабара теж, здається, з'явилися з віддалених епох, бо живуть за нормами морально виробленого сумління. Вони ніби існують у паралельному світі з поширеними в нинішній літературі персонажами – носіями, знову за Біблією, грішних плодів плоті, учасниками “бенкету біології” (С. Процюк).

У книжці багато чистих емоцій, поцілунків, обіймів, закоханих поглядів, щасливого сміху, є також і сльози, кров, смерть... Однак пропорції позитивних емоцій і вчинків суттєво переважають. Люди в цих творах так люблять цілуватися і цей акт так естетично виписано, що можна повірити, ніби він і є основним інстинктом, а не прелюдією до нього. . .

Імпресіоністична мініатюра про первозданне відчуття щастя “Подивився” та етюд-спогад “Ви мені подобаєтесь” про ностальгійно-щемливе юнацьке щастя, вартісніше за життєвий досвід і набуту мудрість, є рідкісними в нинішній перенаселеній проблемними типами літературі зразками відтворення високого стану душі, шалу душевних стихій. “Подивився в твої очі і побачив щастя”. Відчуваєте тичинівсько-симоненківські інтонації (“Подивилась ясно, – заспівали скрипки!”); “А щастя твоє ще довго / Голубіло з очей твоїх”? Тут автор навіть порушує свій скупий на вербальне відтворення емоцій чоловічий стиль письма.

Притчева нарративна манера в С. Грабара відшліфована, тексти позбавлені дидактизму, колориту побутових і соціальних реалій. Високий ідеалізм і тон згладжують щемливий сум за проминальними імпресіями того, що зупинити не можна.

Отримано 24.11.2009 р.

Петро Ляшкевич
м. Львів